

Verschaeviana

Wie de laatste jaargangen van het *Jaarboek Verschaeviana* (meer bepaald 1979, 1981 en 1982) in handen neemt, treedt een andere wereld binnen. Daar zijn verschillende redenen voor. Allereerst het in feite beperkte gebied in ruimte en tijd waarop de bijdragen zich nu al tien jaargangen lang bewegen. Doelgebied is immers het toch nog steeds aparte West-Vlaanderen, of beter het bisdom Brugge (Elias dixit), doelperiode de jaren 1874-1949, waartussen het leven van Verschaeve zich afspeelde (blijkbaar toch met de hoofdklemtoon op de tijd vóór 1930?). Ook het eigenaardige taalgebruik van hoofdpersoon en entourage — gelukkig minder van de actuele onderzoekers — versterkt het vervreemdingseffect. Zelfs de volharding waarmee het Lootenfonds met de zichzelf opgelegde taak voortgaat en de rijkdom en diepgang van de verschillende bijdragen dragen tot deze volstrekt eigen en aparte wereld bij.

Daarom is het ook zeer boeiend om te zien hoe dit in 'se beperkte thema in verband wordt gebracht met Westeuropese kunsthistorische ontwikkelingen

— het colloquiumnummer van 1979 situeert Verschaeve tegenover de Barok — of met literaire invloeden en affiniteiten — het jaarboek van 1981 confronteert Verschaeve met Rodenbach. Dit alles wordt met vaste en deskundige hand door specialisten in de materie geschetst, wat het geheel optilt uit het al te plaatselijke of tijdelijke naar een wetenschappelijk en Europees niveau. Minstens even boeiend — maar meer precair in het geval dat ons bezighoudt — is de behandeling van de problematiek van Verschaeve en zijn kring tijdgenoten. We krijgen hier nl. jaar na jaar op overtuigende wijze, zonder ophemeling of verguizing, met geduld en begrip, met inschakeling van tijdrovend biografisch detailonderzoek waar het moet, en zonder dat de behandeling erin blijft steken, met gebruikmaking van onbekende bronnen als daar zijn brieven, dagboeken en getuigenissen, een kijk op het moeilijke en bij wijlen van dramatische spanningen getuigende leven van een kleine groep overtuigde gelovigen. Zonder uitzondering vrijwel waren ze leerlingen en oud-leerlingen van colleges en klein-seminaries — Tielt en Roeselare als centra — en vrijwel allen werden ze priester-leraars, die zich in een permanente pat-stelling tegenover hun hiërarchische oversten bevonden. Ze zijn bewust of onbewust, open of verdekt op weg naar of over de grens heen van het Vlaams-nationalisme, dat sámen met dit christendom in België en binnen de kerkelijke machtsstructuren niet probleemloos te beleven viel. Karakterieel en psychologisch leidde de schok tussen de van boven af opgelegde volgzzaamheid en deemoed — o Gezelle! — en de verwachte discipline die van jongsaf op school en bij de opvoeding opgelegd en ingeoefend werd, én de beleving van dit volks-nationale ideaal (of het zich nu uitte in de beoefening van eigen taal of literatuur, maar ook in een streven naar politieke mondigheid, naar zelfbesef en eigenwaarde, naar volwaardige cultuurbeleving ook) tot ernstige gewetensconflicten. Sommigen plooiden of werden willige dienaren van kerk en staat — d.i. ook van kastegebonden conventie en gevestigde burgerlijkheid : ze kregen soms bevorderingen of uitzicht op een carrière. Anderen weken uit naar landen of werelddelen met minder controle of meer armslag. De talentrijksten en dappersten deden dit niet maar bleven ter plaatse hun taak vervullen — een zeker heroïsme (sommigen hebben het over hun hoogmoed of superioriteitsgevoel) kan hun niet worden ontzegd. Zij bleven levenslang leraar of werden onderpastoor ! Hun verzet tegen de klassieke onderwijsrecepten en tegen het op school voorgestane en geijkte Frans-klassieke en classicistische cultuurbeeld leidde hen vaak uit oppositie naar Germaanser voorbeelden, naar een Wagner bijv., of naar een verheerlijking van de middeleeuwen en de oude, „onverbasterde” pure volkstaal, die zij in hun Westvlaamse of ongetwijfeld toch Westvlaamsgekleurde omgangstaal het zuiverst behouden zagen, of leidde hen naar de romantiek... Hoe ver is dit alles af van de wereld van de grootstad Brussel bijv., van de beleving van het fin-de-siècle met Jugendstil en impressionisme, van het modernisme ook.

Op dit Vlaamse, katholieke, nationale en toch wel specifiek provinciale grondpatroon tekenen de persoonlijkheden zich af, ontstaat een literatuur en een kunstbeschouwing die heden minder aanspreken maar toch waarde hebben (gehad?), en daarom is het goed dat deze jaarboeken verschijnen om ons het besef van deze ontwikkeling en deze toestanden bij te brengen. Op alle bijdragen in deze typografisch zeer verzorgde en ook functioneel geïllustreerde reeks ook maar in te gaan zou het kader van een recensie ver te buiten gaan.

Signaleren we bijv. uit het *Barok-jaarboek* het referaat en de bespreking van L. Rens „*Verschaeve en Vondel*” naast P.C. De Baeres „*Verschaeve en Rubens*”, en het vernieuwende stuk van J.-P. Couttenier over de „*Sociologische context van Verschaeve en zijn Barokke drang naar het heroïsche*”. In het *Rodenbach-jaarboek* vallen de beschouwingen van P. Thomas over „*het romantische dichterschap*”, van K. Wauters over het „*Wagnerbeeld*” bij beide dichters en van H. Vandermoere over „*de dramatiek van Gudrun*” op, terwijl in ieder jaarboek weer de opmerkelijke, biografisch-historische bijdragen van R. Vanlandschoot voorkomen. Doen deze stukken aanvanke-lijk wellicht minder spectaculair aan, toch zijn ze uiteindelijk zeer nuttig en instructief en de ware bron voor voortgezet wetenschappelijk onderzoek. Wie ooit zelf brieven heeft uitgegeven en geannoteerd, weet welk ondankebaar en tijd- en energie-opslopend werk dit betekent en hoopt op voortzetting: na de reeks *Verschaeve-Lootens*, sedert 1970 begonnen en in het *Jb.* 1982 afgesloten, en de chronologie van schriften en brieven (1906-1909) in *Jb.* 1981 moeten in het archief nog talloze interessante en intrigerende correspondenties en documenten berusten: een begin van publikatie daarvan lijkt toch wel aangewezen? Het *Jb.* 1982 sloot blijkbaar niet aan bij een colloquium en bevat diverse stukken over *Verschaeves* kring- en geestesgenoten geconcentreerd op Wereldoorlog I bijv. Pater Callewaert, de *Belgische Standaard*, *de Stem uit België*, en de omstreden periode 1927-1933: zo wordt het tijdschrift *Jong Duitschland* behandeld en de contacten van *Verschaeve* met Duitsland in het interbellum. Grosso modo levert deze reeks jaarboeken ons een indringende visie op een wereldbeeld dat meer 19de-eeuws dan 20ste-eeuws aandoet — geconcentreerd als ze zijn op de periode voor en tijdens Wereldoorlog I, hoe langer hoe meer beschouwd als afsluiting van deze 19de eeuw — en van waaruit de grote mentaliteitsverschuivingen tussen 1920 en 1940 te verklaren en te begrijpen vallen.

A. DEPREZ